

OLWEUS PATYČIŲ PREVENCIJOS PROGRAMOS 2022 M. APKLAUSOS REZULTATAI

Siekiant kovoti su patyčiomis ir smurtu Lietuvos mokyklose nuo 2008 m. pradėta diegti Olweus patyčių prevencijos programa (toliau – Olweus programa), kuri yra itin vertinama dėl tyrimais patvirtinto jos patikimumo ir veiksmingumo kovoje su patyčiomis. Tyrimai atskleidžia, kad šią programą diegiančiose mokyklose patyčių atvejų mažėja, tokie programos rezultatai pastebimi ne vien Lietuvos mokyklose, bet ir kitose programą diegiančiose šalyse, pavyzdžiui, Norvegijoje, Švedijoje, Vokietijoje, Jungtinėse Amerikos Valstijose.

Olweus programą vykdančios mokyklos kasmet dalyvauja mokinių apklausoje, kurios metu mokiniai užpildo Olweus klausimyno lietuvišką versiją. Pastebima, kad kasmetinė apklausa mokykloms padeda įsivertinti ir sekti patyčių masto ar bendros atmosferos mokykloje pokyčius, o kartu suteikia naudingų įžvalgų, kurias galima pritaikyti praktiniame darbe kuriant patyčių prevencijos strategiją konkrečioje mokykloje. Pastaraisiais metais mokykloms reikėjo prisitaikyti prie pandemijos sąlygų, o tai sukėlė nemažai iššūkių, kurie turėjo įtakos ir tam, kaip atliekama apklausa – daugumoje ji vyko per nuotolį. Sunku palyginti pastarųjų metų rezultatus dėl skirtingų jos atlikimo sąlygų. Visgi šiais metais didžioji dalis apklausoje dalyvavusių Olweus programos mokyklų ją atliko tradiciniu būdu – vaikai ją pildė klasėse per pamokas.

Kaip ir kiekvieną rudenį nuo Olweus programos diegimo Lietuvoje pradžios, taip ir 2022 m. Olweus patyčių prevencijos programą diegiančiose mokyklose vyko mokinių apklausa. Joje dalyvavo 111 Lietuvos mokyklų, o klausimyną užpildė 31 511 3–10 klasių mokinių. Apklausos rezultatai parodė, kad mokyklose, kurios dalyvauja Olweus patyčių prevencijos programos kokybės užtikrinimo sistemoje ir programos diegimą tęsia ilgiau nei keletą metų, patyčių lygis buvo 15 proc. Patyčias patyrė 13,6 proc. mergaičių, o tarp berniukų šis procentas buvo kiek didesnis – 16,4 proc.

Visgi apklausos rezultatai rodo, kad mokiniai ne visada atpažįsta patyčias, nors 21,8 proc. mokinių (20,2 proc. mergaičių ir 23,3 proc. berniukų) susidūrė su tokiu elgesiu kaip užgaulus pravardžiavimas, ignoravimas, stumdymas, apkalbos, daiktų sulaužymas ar gąsdinimas, apklausoje paklausus, ar jie patyrė patyčias, teigiamai atsakė kiek mažesnė dalis, t. y. 15 proc. Matome, kad mokiniai ne visada patys įvardija, kad elgesys, su kuriuo jie susiduria, yra patyčios, tad svarbu priminti, koks elgesys yra laikomas patyčiomis ir kaip jas atpažinti.

Rezultatai parodė, kad didesnis procentas patyčių buvo tarp jaunesnio amžiaus mokinių. Pavyzdžiui, programoje dalyvaujančių mokyklų trečiose klasėse patyčias patyrė 20,3 proc. mokinių, o dešimtoje – 9,2 proc. Visgi matome, kad tarp vyresnių klasių mokinių labiau paplitusios ilgalaikės patyčios, 9–10 klasėse iš tų, kurie patiria patyčias, 37,8 proc. mokinių jas patyrė ilgiau nei vienerius metus. O štai 3–4 klasėse patyčias ilgiau nei vienerius metus patyrė 20,3 proc. mokinių. Tad nors tarp vyresnių klasių mokinių patyčių mastas yra mažesnis, daugiau nei trečdalis 9–10 klasėse patyčias patiriančių mokinių su jomis susiduria ilgiau nei vienerius metus.

Olweus programoje svarbiausią vaidmenį užkertant kelią patyčioms turi suaugusieji. Apklausos duomenimis, 38,8 proc. mokinių apie patiriamas patyčias pasisako suaugusiesiems namuose, 36,8 proc. praneša draugui ar sesei / broliui, 32,2 proc. pasako suaugusiajam mokykloje. Apie penktadalis patiriančių patyčias mokinių (21 proc.) apie tai nepasisako niekam. Vienas iš programos tikslų yra skatinti mokinius apie patiriamas patyčias pasisakyti suaugusiajam mokykloje ar namuose, tad matome, kad svarbus tolesnis darbas siekiant kurti saugią aplinką, kurioje mokiniai neliktų vieni susidūrę su patyčiomis ir apie jas praneštų suaugusiesiems, kuriais pasitiki.

Svarbu suprasti, kad patyčių prevencija – kasdieniai, nuoseklūs, nuolatiniai darbai, kurių būtina tęsti ir kuris ilgainiui atsiperka. Džiugina tai, kad daugėja mokinių, kurie nėra abejingi patyčioms: 80 proc. apklausoje dalyvavusių mokinių teigė, kad jiems būna gaila matant, kad iš kito mokinio yra tyčiojama, jie nori padėti; daugiau nei pusė mokinių (51,6 proc.) stengiasi padėti mokiniui, iš kurio yra tyčiojama. Turint tai omenyje svarbu tęsti jau pradėtus darbus ir nuosekliai dirbti tiek su suaugusiais, tiek su mokiniais supažindinant su patyčių reiškiniu, tinkama reakcija su jomis susidūrus ir suaugusiųjų vaidmeniu sprendžiant patyčių atvejus. Galų gale, pradėjus diegti programą 2008 m. patyčių lygis programos mokyklose buvo apie 30 proc., o po 15 metų, 2023 m., matome 15 proc. patyčių lygį.